

שאלה: בשם רמח"ל (הקדמת "דרך עץ חיים") כתובה הדרכה לאדם הלומד מוסר: "ויבקש בלבבו: מה עשו הראשונים אבות העולם שכך חשק ה' בהם? מה עשה משה רבינו? מה עשה דוד וכל הגדולים שהיו לפנינו?"

נשאל, מה עשה אברהם שנוכל ללכת בעקבותיו?

תשובה: חז"ל (אבות פ"ה משנה יט) אמרו עליו שהיו לו "עין טובה, רוח נמוכה, ונפש שפלה". מה הן המדות הללו?

"עין טובה" היא להתבונן איש בטובת רעהו, ולהמנע מלחשוב על חסרונותיו. פלא גדול הוא שאברהם סיכן את עצמו, וסיכן יותר משלוש מאות אנשים שלקח אתו כדי לצאת במלחמה נגד ארבע צבאות הגוים, ולהציל את האחיין שלו לוט. והרי לוט פרש ממנו מחמת מריבה שפרצה בין רועי מקנה לוט לרועי מקנה אברהם (בראשית יג, ז'. ראה שם פירוש רש"י מה היתה הסיבה). ולוט בחר לגור דוקא בסדום, שהיו אנשיה רעים וחטאים לה' מאד. בעצם הוא קָץ בדרך חינוכו של אברהם (רש"י שם פסוק יא). והקב"ה שוב הופיע לאברהם רק אחרי שנפרד ממנו לוט, כי היה לוט אדם רשע (ראה רש"י, פסוק יד). ובכן מה ראה אברהם להתאמץ כל כך ולהציל את לוט?

אלא אברהם נהג בו "טובת עין", כלומר לראות רק את הנקודות הטובות שהיו בלוט. הנה לוט חונק לקיים הכנסת אורחים, וכך המשיך לעשות בהיותו יושב בסדום (בראשית יט, ב). ולא רק זה, אלא אברהם שהיה נביא, ידע מראש על גלות ישראל למצרים ועל גאולתם משם, וכאזן בטחון בה' נהג לאכול מצות בפסח. וכך המשיך אחריו גם לוט, כי בבוא המלאכים לביתו "ומצות אָפָה ויאָלוּ" (בראשית יט, ג. ראה שם דברי רש"י בשם המדרש).

גם אנו, בבואנו לנסוע באוטובוס, ויש כמה אנשים העומדים בתור לפנינו, עלינו לשמוח במציאות התור. כי אם לא שהיו מספיק נוסעים לא היתה חברת האוטובוסים מקציבה לכך שירות תדירית. ובבוא אדם לבית הכנסת, או לשמוע שיעור, בלי מספר רב של הנוכחים, לא היה מתקיים "מנין" ולא היה המרצה בא לתת שיעור. כלומר צריכים להביט תמיד על הטוב, ולא להתמקד ברע.

מדה שניה באברהם, רוח נמוכה, כלומר ענוה. הרי בבואו לבקש חנינה עבור הרשעים שבסדום הוא הקדים לומר "ואנכי עפר ואפר" (בראשית יח, כז). מפרש רש"י (בשם חז"ל) שנזכר ממה שאירע לו בכבשן האש של נמרוד, והיה יכול להיות עכשיו רק אפר אחרי שנשרף; וגם היה יכול להיות עפר קבור באדמה ("כי

עפר אתה ואל עפר תשוב" – בראשית ג, יט) אם היה נהרג במלחמת המלכים.
אדם שציור זה נמצא תמיד בתודעתו, ודאי ינהוג לאחרים בעונה.

והמדה השלישית, "נפש שפלה" כוונתו שאינו מחפש תענוגות. ענין ה"נפש" הוא גדולת הרצון. כמו שאמר אברהם "אם יש את נפשכם... ופגעו לי בעפרון בן צוחר" (בראשית כג, ח). וכן אמר דוד: "ואתה שלמה בני, דע את אלוהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש תְּפִצָּה" (דהי"א כח, ט). וכן מפורש בתורה "בכל אֹת נפשך תזבח ואכלת בשר" (דברים יב, טו). אברהם לא התְּאָוָה להשיג רכוש. כאשר אמר לו מלך סדום, אחרי נצחון אברהם במלחמה, "תן לי הנפש והרכוש קח לך" (בראשית יד, כא) ענה אברהם:

(כב) וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל מֶלֶךְ סֹדֶם הֲרַמְתִּי יָדִי אֶל יְדֹד אֵל עֲלִיּוֹן קָנָה שָׁמַיִם וְאָרֶץ:
(כג) אִם מְחוּט וְעַד שְׂרוּךְ נֶעַל וְאִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לְךָ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשִׂיתִי אֶת אַבְרָם:

הרי לא רצה לקחת שום ריוח כסף או רכוש. היה מרומם מְתַאָּוָה העושר. היה שמח בחלקו בלי שאפתנות.

שלושה דברים אלו עלינו ללמוד ממדותיו של אברהם אבינו.